

ՄԱՄԼՈ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

Փեղորգյան հոգեւոր ճեմարանի սաների այցը Ռազմական ինստիտուտ

Ժողովն ընտրեց կանոնադրութեան
նոր յանձնախումբ մը՝ բարեփոխելու հա-
մար Սուրբ Աթոռոյս կանոնադրութիւնը՝
պարզեցնելու մէկ տարուայ ընթացքին:

ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՒԼԻԿՈՍՏԵՐ
ՀԱԿՈՒ Դ ՓՈՒՂԱՅԵՇԻ
(1655-1680)

Փիլիպոս կաթողիկոսը թա-
րաւոր 6 օրով ուշացանք, որ
հետեւեալներէ մեծ թիվ կազմեցին
չգիտեցին ժամանակ արդեսա-
կաւորստեղ եւ վարդապետները:
Յիդատակաբորոյանը ներկայ-
անք հայ հոգեւոր գործիչները
կատարակահարաւոր գտան լուծել
եստե նոր կաթողիկոսի ձեռնա-
րութեան խնդիրը: Փիլիպոսը թա-
րաւոր եղան մարտի 31-ին՝ Կ
Լուսավարչի տան օրը: Որպէսզ
գործը չստանի Նառիկին, նրանք
1655 թիվ ապրիլի 8-ին կաթողի-
կոս օճեցին Յակոբ Զ Յուդայե-
անը: Դա կատարեցին Յաղկա-
գարնի կիտրակ օրը: Յաղկագա-
րնի կաթորը, Դազարի հարու-
նեան իշխատութեան հետ, Ա-
վետման օրն էր եւ, շատ հեա-
կարոր է, որ Յակոբ Յուդայեան
ընտրութեան ժողովը եղանակ այդ օ-
րը: Ամեն ինչից դատելով՝ նրա
ընտրութեան կատարելը ա-
նակց հայ աշխարհիկ գործիչնե-
րի մասնակցութեամբ: Նրա ըն-
տրութեան, չնայած աշխարհիկնե-
րի բացակայութեամբ, ամենուրեք
արմատացան հաւակութեանը: Նա
եղել է Փիլիպոսի տեղագլխի, եւ
հաւակները Փիլիպոսը մահա-
կին առաջ, որպէս իր հայրը, ա-

Կարապետյան կոմուն, իսկ մյուս-
երի՝ տարբեր քաղաքների մեջ՝ մահ-
մեռակալներ քակալության հետ խա-
ռը: Պողոթն գալավաթ Դաշտ զոր-
քը երև շքակալի քակալությունը-
ն, որի առաջատարական դաշտերի
ընկնում, գեներալները ընդա-
յապ թաղում, երևակալ, ինչպիսի
քակալի քակալությունը՝ ճաղի-
խառայա ընդ ընդառաջ քաղաքում,
իսկ Կալապետյանի տարբեր մաս-
րի՝ Դիպրեդերից, Բաղնից,
Սուշից, Կարսից, Եղեկապի ի
այլ, բերվածական հաստատվե-
լիս Շախաբայան ընդ ընդառաջ
քաղաքում: Հահ-Արսահ իսկ օրոք
շահակալի կամարով ընդ-
գործվածները հիմնականցվեցին
երկ Շախաբայ: Դ կալապետից
քաղաքական:

Շամայանքս թաղի մասնիկե-
րէն ընկալուողները կանեմուր
է հայերէնի հնաեղանէ եւ նոյնը
եղծ գրաւել: Դրա համար պատե-
րաբէ ծառայել շահակաւ հրի-
ման, որով մասնիկայալիներէ
արգելուի եւ գեղու օգտաւոր-
ուիմ: Նախաւ քաղաքիի պա-
տիմներէ՝ ձեռք ուն, քիթ ու
պակեւ կտրուի եւ եւակմ մա-
կեւ դառաւպարտեմ, հարե-
քողուողներ պարտիկներէ շը-
շում եւ տրուակաւ հրողաթուի եւ,
իկը շահի ընկաւ օգտմա-
պատեմ: Կիւսակ ընկեմ հա-
մար Ապակա ուղարկելու շա-
շաֆուիկ ընկ, որի տեղի մա-
մեակաւ ընկալիկները հայտե-
մի, թէ պատեմող հայերի եւ
պարտիկներէ խառը ընկալու-
թուի եւ, թէ արգելու ե գետի շը-
քը, ըսալի որ հայերը իրաւ վե-
նում եւ իրեցն սկսաւ կարաւե-
րէ թախում քաղցուի պէլեակա-
կները եւ օղու մասցաւ միւրու:

Նաջաֆդուլիևն ուրախ էր, որ գտել է գարտիկը, և լուրը հասցվեց թագավորին: Պրահն էլ հետեցեց շախի՝ 1655 թ. հրամանը, որով դաշտեցիներին կարգադրվում էր դուրս գալ Շամշապատից և հաստատվել Ուր Տուրայուն կամ Գավառապատ թաղում: Հայերն սկզբում ընդդիմացան, բայց ստիպված եղան տեղի տալ բռնի բիրտ ուժին:

Համարելով, որ արդյունավետ
դրույթն է՝ 1656 թվին չափակա
սարքվելով նման հրաման արձա
նել նաեւ ինքնակրթիչի համար,
էլ ճաշակով շարունակեցին
էլ չափին դիմելով՝ նրանց կող
մէս բիրտ ուժով դուրս հանվելու:
Հայերն ստիպված էրին իրա
ւանս խնդրել, որը նրանց տրվեց:
Նույն քաղաքը վերանվելով նաեւ
չախշաքաղաք հայկերի: Տեղափո
խությունն ավարտվեց միայն
1659 թվին: Այդ քաղաքակառու
թյան հետեւեալով Ասպանիան
այլեւս հայեր չմտացին, իսկ Նոր
Ջուղակ վերանվելով էլ քաղաքակ
առաջադրեց: Նոր Ջուղակ հո
րացավ և հանձն տվաւ հայերի
համար: Հայադաշինքն իսլաւ բն
ակություն ունեցող քաղաքին «ն
ստով» հայերին մասնակցեցին
այնքան մղելու փորձներ: «Աս, փա
ստներ, վերադառեց իմաստաբո
րիչ շրջանում խառն անտարա
թյունների վտանգը: Եթէ հայերն
վերադառնային ինչ տեղափո
խություն, ապա հետապահու
ցիոնականություն արթնել:

Հակոբ Լաթոփոխիսի արդուս-
կարտիստն սկզբում ավարտել է
զանազան ակումբներ և, որի
շնորհիվ, լաթոփոխություն է անել
ևս մեծ Փիլիպոս Լաթոփոխից: Չան-
գակապատան Լաթոփոցն սկիզբ
վերցնում էր Մանդարինայի
խանի՝ մշտապես սպասուհու
քանդակ էր անում: Չանգակա-
լաթոփոցն, իսկ իսանը, որին ար-
խարաններն ամենապարզ աղյուս-
քով էին ներկայացրել շահին
սպառնալուսն ամուլն, եւ նրա հա-
ջորդ Նշանակալից Լաւաթփոխի-
բննը, որին հետ բարեխաղա-
հարաբերություններ հաստատեց
Հակոբ Լաթոփոխիցը: Եւ, ինչպէս
վերջ արժանաւ ու ոսկին, քիտու-
նը

ցած ֓իլիպոսի մահվանից երկու տարի քի՛ 1657-ին, գանգակա-տունեն ավարտելու թույլտվու-թյան հրաման ստանալ։ Մեկ տարվա ընթացքում գանգակա-տան կառուցույմ ավարտվեց։ Այն զարդարված եր զանազան գեղեցիկ բաժանակներով։ Մեջը սե-ղան եր կանգնեցվեց, եր անվան-վեց Սուրբ Դեղձնապատեա։ 1658 թվին՝ հապկեացի օրը, այսինքն՝ սպանությունից 12-ին օրից հե-տև գանգակատան խաչը եր բանդե-ցին շինության համար սարքած տախտակալույցները։

[illegible]

Շարունակությունը՝ էջ 4

ՆՈՐ հրատարակություններ

Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի Հրատարակչական բաժինը լույս
ընծայել է.

ա. «Ավետարանների գրպանի հուսարեն-գրաբար բառա-
րանը»:
Մարիաննա Ալբրեյանի պատրաստած բառարանը նախ-
նեմոված է Մ. Գրիկ թարգմանական և մեկնողական հայերեն
գեղավորների, ուսանողների, հոգեորականության և հայագիտու-
նախ (այն շրջանականների համար: Գիրքը հրատարակվել է մեկնե-
նություններ տեղի տեղի: Վաղիմիր Ենգիբարյանի և Բեկա ժառ-
նակի:

Բ. «Գիրք աղոթից, որ կոչի Կիարիանոս» աղոթագրքերի շարք
Գ հատորը:

Հայերն առաջին տպագիր գիրքը՝ «Ուրբաթաբանիկը», արդեն
սերի ժողովածու լինելով, բազմիցս վերահայտարարվել է տարբեր
սկզբնաղբյուրներով (հայտնաբերվել է 1793-ին) (Վ. Պոլիս, 1799), «Այն հոգեհանգ» (Վ.
Էջմիածին, 1683), «Արթուր արթից» (Վ. Պոլիս, 1798) եւ այլն։ Որոշ հս.
կայտնաբերողներ այդ աղբյուրներին տվել են նաեւ «Կիպրիանոս» անունը։
Սակայն աղբյուրագիրը 1953 թ. երեսնամյակով տպագրված «Կիպ.
Ռիպուս» աղբյուրագրի վերահայտարարականության է։

գ. Գամաթարաւ Դայամավոցի՝ ղեկներէն ամակա հատոր
դ. Դուրաւ արք. Բերդոյանի «Մկնտկութիւն Տնտրոց» գիրքը:
«Չիս Կողմանիս զբեդի մկնտկութիւնը. ուշ միջնադար
շաբոց առաջիս անգամ լոյս է ընծայվել ժԸ դարի նշանակա
նագլայի-եկեղեցական գործի Պետրոս արք. Բերդոյանի ՏՆ
դրք գրքի մկնտկութիւնը՝ աշխատասիրութեամբ Սբ Էջմիած
նի մարաքն Տիգրան սրկ. Բաղդմյանի: Գրքի խմբագիրն է Սեդ
Մամաթուգլան:

Կերչին երեք գրքերը հրատարակվել են «Սարգիս Գաբրիելյան» հիմնադրամի մեկենասությամբ:

Լրագրավիճակները տարածե-
ն իր օրն առաջին, որ թերիսի
հարիոր» հյուրանոցի պահում
այսպես «թերիսի հայ համայնի-
կի» իրերը եւ հեռակապիկները թե-
յալով խորհրդածողովում Գրա-
ւանի Կոնկրետներն փոխակա-
ւար էլեն թերիսիան հայտարար
ել, թե Կոնկրետն շայ Մա-
ւանի Սուրբ Եկեղեցին Սուրբ Ե-
ւանի մասնաճիւղն է, եւ Գրա-
ւանը որեւէ ներկա լարագրական չի
այլու եւ չի գրանցելու Կրիստոսի
մին:

ժողովապետիկ հայտարարություն մտադիպել և ակտիվապես հայ համայնքի համար, որ կույտվել են կեպուրի ունեւնաւ, մի կույտվ են կաւաթարդղոյն երկաւթըլոն, նստաթարթ Թեմուր հայկըլիկ զմախիլորդաթը, բազմաւիկ հախիլորդմունե և ունեւն ակաւթաւ կոյրակաւ համայնքըլոն իրկայազնդեղինը, այլ թկուլ ինքն զմախիլորդաթը, որ իրկայազն թեմա առաւելը կազգեն նստաթարթ Միդրպաթիկ ինքն, և համապատգնել, որ ինքն առաւելըլիկ կուիտիլթոյն և յտարկըլն. Ջարաթաթիակաւ օտարոյրդմն մէջ, ակաւթաթարթ ունակաւ համայնքըլոն իրկայազն յորդեղու և հախիլորդի իրկայազն յորդեղու կաւաթաթիակ:

Տիկիս էլեւեթ Թեոդորանի
հայտն կեցեալսն իր քիւմով հը-
նես Վրաստանի ժողովապետ-
վարական քաղաքականութե-
ան սկզբունքներն, քանի որ
տեսնախաբում է արդար կո-
տակի հիւսիսներն իւր 100-
ամյակներով Վրաստանում
գործող հայ եւ ալ կողմերում
ամալաւորական հարկներն
արժեւորականութիւնը, անկա-
ն է Վրաց Ողորդախա եւեթ-
նի իր ժողովապետ Լորիս Մոր-
քոսեանի Իրաւ Պաշտպանի
պաշտօնական գործողութիւն-
ւից, որը կոմո է Վրաստանում
հայ Մասեպեանի եւեթները
էլ իրաւ ամալաւորական կրթական հա-
մայակներն հանրային իրաւաբան-
ական տրեյնին կարգալիծակ
տարուն:

Մեկ ազամ եւս հայտարարուի
եք, որ Վարդանան Յայ Առաքե-
լական Սուրբ Եկեղեցիի գործել 4-
րդ դարի 1-ին կեսից ի վեր, երբ
Վրաստանեան ընդհատուելութիւն-
ներուկեցից իրեն պատակաս կրու:

Այդ շրջանից ի վեր Յայ Առաքե-
լական Սուրբ Եկեղեցու Կիրառացե-
լեց ինչ եղել եւ գործել 4 Վրաստանի
բոլոր ժամանակաշրջանների օրնե-
ստորութեան համաձայն, ինչպէս
վրաց թագաւորների, այսպէս եւ

ցարական եւ խորհրդային տիրա-
պետության տարիներին:

Յավայի է, որ անկախությունից անցել է 20 տարի, սակայն դեռևս չեն լուծվում կրոնական համայնքների կարգավիճակի եւ այսպես կոչված վիճահարույց՝ հայկական եկեղեցիները թեմին վերադարձնելու հարցերը:

Տանկայի կլիներ, որ տիկին թե-
ղորածեն մտահոգվեր վրաստանում
պատմամշակութային կոթողների
վթարային վիճակով եւ հայկական
եկեղեցիները համայնքին վերա-
պահվելու հիմնահանգիներով:

Վերադառնալու թեմի մամլո դիվան

ՎԻՐԱՅԱՅՈՋ ԹԵՄԻ ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

Լրատվական նյութերը
ՄԱՅՐ ԱԹՈՒ ՄԲ ԷԶՄԻԱՏՆԻ
ՏԵՂԵԱՍՏԱՎԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ

ԴԱՆՆԵԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ

Սկիզբը՝ թիվ 20-21

Ա. Յարյանյանի կանխելով՝ Վարուժանը եւ Յարյանի հրավերով է կարող եղել հեռացած տարագիր որդիներին։ 1908-ի համահայկազորությունը հոգեւոր էր ներշնչում...

Մյա շարքում Վարուժանը գտնելով էր նաեւ «Չարը» ընթերցումը, որի մեջ պատկերված էր 1894-1896 թթ. շարքերը։ Այս գրել է 1906-ին՝ համադրանք շարքերի 10-րդ տարբերակի կապակցությամբ, 1907-ին տպագրել է «Անասիոս» հանդեսում, 1908-ին՝ տպահանձն գրքով։ Հայաստանը պատկերվում է ակնարկների վրա նստած հերարձակ ուղաթիռ կնիք կերպարով։

Լաց, Նայաստան, ո՛վ թըջվալ Կին,
ո՛վ փետո՛ւ
Վարուժեղ սեւ... այդ գլխովու վրա
ընդգծված
Ցանե տաք-տաք մոխիրներ։

Միջակակալ ամենայնեւ, որ այս երեղ տարաճել էր նաեւ ամուսնովը, ամուսնովը Կարին մեջ էր նաեւ Վարուժանի դաշնակցներ Վարուժան ծախալալով։

Հաջորդում է «Կիլիկիան մոխիրներով» քաղաքատեղությունը՝ արդեն այն առջեւ ունեւանելով Սյանի կառուցումները։ Կյանքն ու սիրո երգը երգելու համար ծված քաղաքատեղություն անվանա դրսում էր հոգեհանգստի մասնակցի է թարմին հուղարկվում։ «Երեղը է կերտն չիրիմիկ, հուղարկվանները կանգնում... // Եվ մարմնովի վրա երգեր տալանաճիք բնականաբան։

«Կրկնելիս» մեջ շարքում շարունակվում է հայերենից նույն ճարտարությունը։ Հիշատակելի է են «Կույի» մեջ, «Հայկականներն օրորակ», «Հայերի լեռներ», «Կահագն», «Կիրավոր» գրքերը։

Իր պոեմները Վարուժանը բնորոշել է որպես դուցազնավայել։ Դրանք եղել են «Հովիվը», «Արեւմտիկ», «Եփիալ Տոնել», որոնց մեջ փառաբանվում է հայ հովիվը

(«... որ պապա էր թիկնեղ»), հայ գեղեցկուհին, ճաշարի Տոնելը (Եփիալ թուղթերն է, նշանակում է՝ իրիք), թաշ, իսկ Տոնելը՝ հասնել անակա փորագրական ձեւն է, որը եղել է Վարուժանի մոր պապը)։ Նրանց բոլորից էլ բնորոշ է հայրենասիրական կնարագիւրը։ Երեքն էլ պատմում պատմական, ղուլ հերոսական երկեր են, ունեն գործողություն են դիպագրել։ Եվ դրանցակալ մեղադրողը մի վայրագային տեղի էր։

Հետազոտական է 1907-ի վերջին գրած «Արեւմտիկ»-ը։ Կարեն ստեղծագործական պատմությունը։ Վարուժանն այն սկզբում գրել է անհավա, որովհետեւ այն կարծիք էր, թե հանգը բանաստեղծի մասնորոշող կաշնակող հատկությունն ունի։ Բայց Շուպյանյանի ցուցումով կտեղը դառնում է հակակար, եւ ինքն էլ գրել է մուսով որ պաշտել։ «Վարյան իրավաճե՛ շատ սիրուն եղանակ ամբի լավ՝ քան առանց հանգի...» Ի պատմությանը։ Չուպյանյանը գրում է «Հայափորությունը այս անգամ գայելիք եղավ մասն։ Չուպյանը կար լին էր։

«Դեքսանու երգեր» (1912) ժողովածուն բաղկացած է երեք բաժնից։ «Դեքսանու երգեր», «Հաճեր» է «Գործողի ծաղիկներ»։ Վարուժանի հեղանակական կողմնորոշումը հակաբողոք էր նաեւ ժամանակին տարածված ապագայապաշտությանը, ուր ին պատասխան էր Ի հակադրություն՝ նա ստեղծել «անցյալապաշտ» ուղղություն՝ ապակիներով անցյալի դասականների՝ 5-րդ դարի հայ մասնակցություններին, հատկապես հորեղանի էր հռոմեական անգեղանի մեծաօղակ ներկայացուցիչ՝ Վեդիկուրիսի։ Մյա կապակցությունը 1914-ին գրում է «Անցյալը կը պաշտեն եւ ի հեռակա ապագայապաշտները՝ անցյալապաշտ դուրդը պիտի հիմնեն»։ Մյա զորագիւր նա կտեղ է իրականացնել եղբայրանական ստեղծագործությանը է «Ամալասար» տարբերակը, որի նպատակն էր «Եղեին հանձնադր արթնցել միմեւ նավաստական տոները կերականակն մասն ույուրելը»։

Մյա անցյալապաշտ դպրոցը 20-րդ դա-

րասպեցի համաշխարհային գրականության մեջ հարում է Լորդաստանապաշտությանը (կերականացիք)։

Նոր դասականապաշտությունը 20-րդ դարասկզբին ձեւավորված գրական ուղղություն էր, որը կոչված էր նոր ժամանակներում Լորդաստանապաշտությանը (կապակցով) սկզբունքները։ Հայ իրականության մեջ նրա արտահայտվելը եղանակապես դարձավ եւ հոմոգեն բանաստեղծ Վեդիկուրիսի ավանդույթների նորոգումը, որ ի հայտ եկավ «Հացին երգը» գրքում։ Ի տարբերություն ժամանակին տարածված ապագայապաշտ ուղղության, որ եղբոր մի դարի տեխնիկական անաշունթաց, աշխարհի գալիք օրը, Վարուժանն, անհա, հոմոգենավ դարձել մեջ, դեպի անցյալը, դեպի ինն աստվածները, որոնց փնեմունի ժամանակ ոգեկոչվել էր նաեւ Լեւոն Շանթը։ Մյա մայրությունը են գրված նաեւ Ստան Յարյանյանի «Ամալասարության արդյոք ան դի-ցուրին Անասիոս» ընթերցանը, Վահան Շեքերյանի ոտը եղել է մ. Չարենի «Աստղիկ» բանաստեղծությունը։

«Դեքսանու երգեր» բաժնից, որ նաեւ շարք է, բացվում է «Գեղեցկության արձան»-ից նկարվող (տեղեւ), բնութագրվում էր, որի մեջ ստում է «Կոշեղ զլաք քու մարմն-դիրը կտեղեն» Օլիմպիական ամենափորձը։ Կյանքին՝ որքան ինն, այնքան էր։

Հին աստվածներին նա, նախ, ոգեկոչում է Վանաստեղծ, որը հայ դիցաբանության մեջ եղել է այգեգործության, պտղաբերության եւ հուրկրակայության աստվածը։ Հաջորդում են երեք քույրերի խորհրդանշական կերպարները, որոնք խոսք են ուղղվում երեք աստվածներին՝ կայծակի աստծուն, որը Վահագն էր, սիրո աստված Մասիկուն էր եւ հունական դիցաբանության մեջ ամուսնության աստվածը Հիմեոսին։ Մյանք նաեւ բանաստեղծություններ են կերպար նաեւ Անասիոսի («Անասիոս», հունական դիցաբանության մեջ երեքանկյուն եւ ուղարկության բաշխիչ Սադուրուն («Սադուրանական»), ապա եւ բոլոր-

րին միասին («Մեռած աստվածներուն»)։ «Եւ Սքեւ մ'ամ այս գիշեր Արեւելիք ճուրղակներ»։ Նա եղանակներ մեջ է, նրա առջեւ պարում է ջնկաղ չեքեղներին, պարում է «Խորխանաստուր եղեկին» պես։ Վարուժանը իրաշատ է նկարագրում պարի տեսարանը, որը պիտի մարմնավորված նաեւ «Հարճ» պոեմում։ Անասիոսի ընթերցանը ցույց տալով նախատվող մեջ բերելու մի քանի տող «Դեքսանուական» վերնագրված այս բանաստեղծությունը։

Ու կը պարե՛, կը պարե՛,
... հորհանապապույ կը պարե՛...
...Մերը չեին ետեւ։ Կը թեքի, մերը ալ
դեպի ընդառաջ
Հաջող եղած Համբ ճեկուն, Կ'ըլլա
բարորդ Մ'անվանված
Եվ մերը ճեկուն ոտուրովը՝ կարեն
իրան իրաշատը
Հանկարծակի կը փռշտի փոշիարկող
գերը բոլորը,
...Ու կը պարե՛, կը պարե՛, կատարված
կը պարե՛...

Շարունակությունը էջ 6

ՀԱՅՈՒՆ ԿԱՐՈՎԵՐԿՈՒՄԵՐ ՀՎԿՈՐ Դ ԺՈՂՈՎՅԵՇԻ (1655-1680)

Սկիզբը՝ էջ 3

Նա ավարտում է տպագրությունը եւ իրաւարարվում այլ գործեր են։ Ընթերցանությունը Կարապետ Մարտիրոսեցի վարդապետի, որն ուղարկված էր Եփրատը՝ ծարրեց մահվանից հետո։ Ավետիսը խնդրել էր կարողությունը, որ իր եղբայր Ուկան երեսնակին, որը նորագել էր Ուկնի Սր Սարգիս, կանգնի տպագրության գործի գլուխ։ Կվ վերջին իր շաւերտ Կապապետ վարդապետին էր շուսպեցել Եփրատ սեւելն։ Նա այդ ընթացքում զանազան վարձերով կասկածներ էր հանգանակում։ Այս գործը մշտապես հովանավորել էր Հայկո կաթողիկոսը, որ նպատակն էր մտովաշարուն հրատարակել էր։

Հայկո կաթողիկոսը նորագեց երեք վկայարարներ։ Նրանք լաւաշար կամ Շամբիճորի Սր Ստեփանոս Նախավայրի վանքը եւ շատ ու շատ հոգեւոր այլ շինություններ։ Նա իր հոգաբարձույն գլխավոր անարկան դարձրեց արքունապատկան գյուղերի եւ վերնադարձները եւ նրանց տիրությունների կերպաձեւում։ Գիտականության սկզբում Նա զննա Սպարան եւ Հալի կողմից արմատական պատվա-

վոր ընդունելության, նույնիսկ քրիստոնեության խորհուրդներն ազատորեն բացատրեց շաւերն։ Նա արքունի երովաւտակով ապահովեց Եփրատին գյուղի տասնաորդի հանձնումը վանքին։ Սիդակը լինելով Հալիք՝ կարողացավ հովարտակով հաստատել տալ Սր Աթոռի իրավունքները։ Նրա օրոք վանքապատկան գյուղերի թվին անկացան Սուրիին՝ Եփրատին զավաւում, Յալին՝ Շարունին զավաւում, Բոխնեին՝ Աթոռի մերձակալում, Նարարդունին՝ Արագածի լանջերին, Սեւիթիկուն՝ Արաքսի զվանում, Օշակուն՝ Արագածի գեւերին, Լորդագուրը՝ Երեւանի միւրեւ։ Չաքարային իշխում էր նաեւ Զատաղը, Թեղեկաջը, Սանդրը, Սեւակը, Բաղդին եւ Բուրաւական։ Կաթողիկոսը ջրանցքներ անցնեցանք եւ ոռոգեց Լորդագուրի արտերը, ինչպես նաեւ բավարարեց Սայր Աթոռի ներքին կարիքները։ Դրանց վրա ջրադաշտներ կառուցեցին, եւ հարեւանությունը ծառեր տնկեցին։ Նա երեք ջրամար շինեց՝ Մոլլարդունին գյուղում, Դոհի աղւտը եւ Մանկասար պարակում, որոնք նույնպէս լուծում էին այգիներն ու արտերը ջրելու հարցը։

Փիլիպոս կաթողիկոսի մահից հետո խնդիրներ առաջացան Հայոց եկեղեցու ներսում։ Երբ Փիլիպոսը 1653-ին Կ. Պոլսից վերադարձավ Եփրատին, Կ. Պոլսում պատրիարքը էր Հովհաննես Մուրեղեցին, իսկ Երուսաղեմում՝ Սամվաթատոս Սրունեցին։ Անդրանտը տումով՝ փխճեղ հակադեմ էր, իսկ Բեքեդեմի կալվածքն էր Սր Փիլիպոսի վանքի շուրջ հարուցված խնդիրները հարթվել էին հայաւն պատու լուծումով։ Կ. Պոլսում պայքարը պատրիարքական աթոռի համար գրեթէ դադարել էր, քանի որ ողջ էր Փիլիպոսը։ Սակայն վերջինիս մահից հետո այն սրվեց։ Հանդակվեց ակտիվ էր գործում եղիշարավ Այնթապին, որին օգնում էր Մարտիրոս վարդապետ Կափացին։ Մուրեղեցու դեմ խթնակ ձեւավորվեց, ո-

րին միացել էր Ունիթյան Վանքին։ Նրանք ապալեցին Մուրեղեցուն, սակայն հաջող չեղան։ Մարտից, քանի որ իշխանավորները հարմար գտան տեսակության ներքե։ Կափացուն ծառայեցին իբրեւ իրիւհակոր, որ իրենց հրահանգներով կերեցանք կաթողիկոս վարի։ Սյա ամենը իրեն ունեցավ 1655-ին։ Դրանից առաջ մահացել էր Գաբրիել վարդապետ Եթովպացին, որը հաջող չունեցան, եւ Եթովպացի կրոնավորները, վերանախագի Ֆաբեշտան, արեւալայրեղ եւ կալվածները հանձնեցին Հայոց պատրիարքության, որի հետնորդներն էին իրենք։ Սակայն հուլիսը, որ Շաքալայի իւտարը ի վեր աստուի հանդակվածք էին հայերին, հալածեցին հարեշներ ժամերը։

Բաբեկ ՎԱՐՈՒՅԵՇԻ-ՅԱՆ
ՀՀ ԳԱՍ ԹՈՂԱՎՅԵՇԻ անդամ,
պրոֆեսոր

ԿԻՑ աննյակում

Համառեն Ավետարաններում «Սերմ-նացանի առախիկ» հաջորդում են վեց փուլ առաքելներ, որ Երիտասարդ խոսքից իր աշակերտներին են ժողովրդի բազմությանը: Ի տարբերություն «Սերմնացանի առախիկ» մեր Տեղը պատմությունը հետո ի մեկնում այս առաքելները՝ թերեւս այն պատճառով, որ դրանք ապահով էին առաքել «բաց տեղա-տուր»: Առաջինը «Սերմերի առախիկ» է, որը ինչպիսիք է միայն Մարկոս ավետարանի մոտ: Եվ ասում է. «Այսպէս է Սատոն ար-քայությունը. որպէս թէ մարդ հողի մեջ սեր-մը ցանի, և եւս նեղի թէ վեր կենա, գիշերը և ցերեկ, սերմերը կուտանեն ու կանեն, և եւս ի իմաստ, թէ հողը ինքն իրենից բերը է տալիս... Սակայն երբ սերմը իր պտուղը տա, ինչպիսի մանգաղ է ուղարկում, որովհե-տեւ հեծի ժամանակը հասել է» (Մարկ. Դ 26-29): Այս է ամբողջ առաքել: Օրինական պատրիարքն ասում է՝ այս առախիկ Ավետա-րանի առաջնության օրինակն է. բավական է, որ սերմերը (իմա՝ քարոզները) ցանկեն, որպէս մի օր անպայման կենն, կհասնեն և կպտուղաբերեն: Տե՛ր հայր, արդո՛ք միայն հստակ բավական է, հնարավոր՞ է պտուղ-բերում՝ առանց մշակելու, ինձանե՛ս...

Ինչպէս մեր Լաւորող գրույցի ընթաց-քում ասեց, Երիտասարդ պատմած առաքել-նքի մեծ մասը, որոշակի այլաբանություններ-ով համեմակ, կյանքի եւ կենցաղի ամե-նապարզ ու արտեպական օրինակներ ի հայեմատությունների միջոցով փոխված էր ցույց տալու երկնքի արքայությունն ու հա-վիտեական երանակալի փոխելու հասնելու ճանապարհները: Այն փուլը առաքելներ, որ Ավետարաններում ներկայացված են «Այլ առաքելներ» խորագրի ներքո, իմաստավորում ենց այդ բաղադրիչ եւ վկայում են. «Ինչի՞ք նմանեցնեք Սատոն արքայությունը», «Ինչի՞ք օրինակով ներկայացնեք», «Եր-կնք արքայությունը նման է...» և այլն:

Սերմերի առախիկ պարպազում գտառ-ւից չէ, որ երբ մարդը, ասե՛ք, ցորեն է սեր-մավում, այլովհետեւ միջուկն ծնելը, աճելը եւ պտուղաբերը առանձնակի մեծ խնամք են ցուցնում (որով կարելի է վկայ): Եվ ասիւմ մեր Տեղը թերեւս թագավորությունը նմանեց-նում է սերմնաբերուն, ինչի օրինակով Երի-տասարդ երկնքի երկրի իշխա՞վ՝ իր վարդապե-տության սերմնախնայով, փրկության լույս-ը, ճշմարտության շնորհից որե՛ք երեւցնելու ինչպիսի, առաքյալների տրուի մեջ, այլովհե-տեւ Քրիստոսի հասնելով՝ երկնքի վկայ: Եվ իբրեւ ցորենի հատիկ՝ սերմը Երեւցնելիս վկ-այելով օրհնելի, աճել, մեծանալ, միլիոնա-վոր հոգիների փրկության պատճառ դառ-նալ: Ինչ կարելի, այս ընթացքի մեջ, որն Օր-մանակի փարպազը շատ դիպուկ անկա-

ԱՎԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԱՌԱԿՆԵՐ ՄՎՆԱԿՆԵՒԻ ՂՄՏԻԿԻ ԵՎ ԹԹԵՒՄՈՐԻ ՎՈՎԿՆԵՐԸ

(Մատր. ԺԳ 31-33, Մարկ. Դ 30-32, Դով. ԺԳ 18-21)

Մեր հյուրն է Բյուրավանի Սբ Գրիգոր Լուսավորիչ եկեղեցու հոգեւոր իովիկ
Տ. Ղազար քհն. ՊԵՏՐՈՍԱՆԸ

նում է Ավետարանի առաջնութայ, ինչ-որ չափով կարեւորում է մարդկային հանրու-թյան ղեկը, կոնկրետ մարդու ղեկը, մարդը պիտի ներս ընդունե հավատը, այն բարո-գեր ուղիղներին՝ այդպիսով մասնակիցը դառնալով՝ փրկագործության: Սակայն մյուս կողմից այդ առաջնութայը նույնպե-ս են երեւցնում ի մարդկանցից, որովհե-տեւ երբ մարդկանցով լինել, թերեւս, վա-րդը քրիստոնեությունը վերափոխ լինել երկրի երեսից, պատմությանը ծանոթ քա-նի՝ ճանի՞ք՝ բռնակալներ, աշխարհակալ կայսերը կամեցեն են ոչնչացնել քրիստ-ոնությունը, միլիոնավոր մարդկանց արդու-ն են հեղել, գլխիկար շուտ են տվել դպրոց, կրթությունը՝ համաժամանակ անաստվածու-թյան սերունդ չաղ տալով, և դրանցից մեկն էլ (ոչնայն)՝ վերցնելով՝ ասատավածության արժույթ խճճէ՛ն էր, որտեղ քա արվում էր պետական մակարդակով և ամենաթրիտ միջոցներով՝ Եվ ասակայ շնացողքէ: Ու ոչ էլ կարող էր հաջողվել, որովհետեւ այն կեն-տականությունը, որ Սատոն տրգապան գո-րությունը որված էր սերմնախնայով, մեջ, պիտի աճեր ու պտուղաբեր, որքան էլ մար-դը փորձեր այլ կործանել: Այսինքն՝ «եր-կնքի ինքնի բերելը բերել է տալիս», մեկնա-բանելով որպէս գործերի թեւական ընթաց-քի, ի բացատրում աստվածային միջամտության հանգամանքը: Ինչպէս որ ցանած սերմն ա-ռանց խնամախոյան (անձնե) են ջերմու-թյան (արեւ) ի զարգացում, Ավետարանն

էլ առանց աստվածային օգնության չէր կա-րող տարածվել և առաջնութայ արդի:

Հաջորդ «Մանախիկի հատիկի» ա-ռախիկ է: Երիտասարդ երկնքի արքայությունը համեմատում է մանախիկի հատիկի հետ, որը շատ փոքր է, «սակայն երբ աճում է, բո-լոր բանջարեղանից ավելի է մեծանում ու ծառ է լինում, այս առախիկն, որ երկնքի թռչունը զգայի են ու նրա ճյուղերը կալ հասկա-նալուն» (Մատր. ԺԳ 32):

Սքանչելի համեմատություն է: Եվ որ-քան դիպուկ: Այդ, Երիտասարդի հետեւոր-նքը, իրա բերած մեծ անտիպին հավատա-ցողները նույնպես սկզբում շատ քիչ էին, փոքր էր մարդկանց այդ խումբը՝ ընդամենը «մանախիկի հատիկի չափ»: Իր երկրպա-նակից ընթացքում քանի՞ մարդ ճանաչեց Երիտասարդ. մի քանի հարյուր մարդ, ոչ ավե-ր: Իսկ նրան հետեւորդին թիվը հազարվեց հարյուրից հասա՞վ՝ 12 առաքյալ, գուժա-րած են 72-ը և էլ մի քանիսը: Միևնույն տրա-կողքի մեջ տեսնում ենք Ավետարան Մակե-դոնացի, Չիզաբդոնացի, Կալիզուպե և քա-ղաքում ուրիշ աշխարհակալ արքայներ ու գո-րավարներ, որոնք իրենց ժամանակին միլիո-նավոր մարդկի են ճանաչել, ծնունդ են դրել նրան առաջ ու համախել: Մակայն այդ հսկաներից են ոչ մեկն այդպես էլ երբեք չու-նեցավ այս գործությունը, որով օժտված էր Երիտասարդ փոքրիկ սերմնախնայով՝ առա-քյալների եւ Իրեն հետեւորդին՝ մանախիկի հատիկի չափ փոքրիկ խումբը: Մարդկանց այդ փոքրիկ խումբը իմանելուց հետո մեր Տե-

ղը երկնքի հեռացավ: Ինչ էր Իսրայելն այն ժամանակ. Դոմեական հզոր կայսրությանը կցորդ այլ փոքր երկիր: Եվ անգամ այդ «սա-տիկ» երկրում մեր Տեղը ոչ միայն ջաջակո-րեց, այլ, ընդհակառակը, հալածվեց ու խա-վեց՝ այդ իսկ երկրի բնակիչների կողմից: Սա-կայն այդ երկրի հողի մեջ Երիտասարդ աստվ-ծորդին որե՛ք այն աստվածային սերմնախ-տիկը, որը մի հսկա ծառ պիտի դառնար:

Երուսաղեմում այն ժամանակ քրիստո-նությունը խաղաղությունների արդյուն էի կո-չում: Իսկ իմիս զանգեց Երուսաղեմ և կոտե-րեց, որ մասնած ամեն ինչը կարելի է արդւ-ն կրել, բայց ոչ քրիստոնեությունը: Ինչո՞ւ. ուրովհետեւ քրիստոնեությունն ամենախեղ-ծառն է դարձել, որի իովկան տակ, որպէս եր-կնքի թռչուններ, ժողովուրդներն ու ազգեր են պատարարվում: Ի դեպ, երկնքի թռչունների այն աստված հեթանոս ազգերին են խորի-դալանում: Եվ առաջին թռչունը, թերեւս, ինչը հայ ազգն էր, այդ ծառի ճյուղերի վրա ի-նչպիսի իրանցեւ եւ շարունակում է ընկալել այդ սուրբ ծառի վրա, որն է քրիստոնեությունը:

Հաջորդ երկնքի առաջ էլ պատմեց նրանց ու ասաց. «Երկնքից արքայությունը նման է թթխմորի, որ մի կին, անուշեղ, որեք երե-ք չափ այլուրի մեջ, միկնել որ ամբողջը խմոր-վեց» (Մատր. ԺԳ 33): Ինչո՞ւ. թթխմոր...

Թթխմորի բնությունը բաշ ծանոթ է բո-լոր մարդկանց. բոլորն էլ հաց էին թխում, իսկ հաց պատրաստելու եղանակը վարդա-կան ժամանակներից հենց այդպիսին էր. ու-րակալ հաց տառակուր համար թթխմորի մի փոքր խորդ դրվում էր այլուրի շաղկի մեջ գազակների մեջ, և ամբողջը խմորվում էր. այսինքն՝ դառնում էր նույն որակի: Այս առա-քյալը խորհրդանշում է Սատոն ապաշխույթի իրա-գործում, որով Հաջորդ խաչ քարոզացեց Իր Սրբազան Դոմինի՝ իբրեւ թթխմոր, որպէսզի Լա Իր աստվածային որակը փոխանցեր ողջ մարդկությանը՝ խմորվելով՝ ամբողջ աշխա-րհ: Եկեղեցին հայտնող մեկ այլ մեկնություն էլ են տալիս այս առախիկ. «Երբ մարդ տը-րուր դառնում է դպիկ Մատուկ, դպիկ ճշմա-րտության գիտությունը, այդ ճշմարտու-թյանը դեռ փոքրիկ թթխմորի է նման, որը որով էլ նրա նշանաբանն է: Բայց այդ փոքրիկ թթխմորն աստիճանաբար սկսում է խմորե-լ մասնախի, որովհետեւ մարդը օր օր խե-ղճվում է, որ ճշմարտությունը Երիտասար-դն իսկ մի գեղեցիկ հեղաշրջում է տեղի ու-նենում մարդու մեջ, և նա դառնում է աստ-վածապաշտ ու սրբություն կրող:

Կարոտակին
Դյուրեղակեց Դայկ ԿԱՐՈՏՏԱՆԸ

ԴԱՆԻԵԼ ՎԱՐՈՐԺԱՆ

Սիլվա՞րը է 4
Այս փոքր և բովանդակ պահիկ, որ համակ կյանք է, ևա ինքն զգում է որպէս աշխարհի տն, առնելով գեղեցկությունը ջրապատի-ված, որովհետեւ հաշվառեց շնորհների աս-տե ամորթած հավերժական լինի, որից Ջոկապատան համեմատներն ու Արարիկի խոսքերն են բուրում...

Գեղեցիկ մի պատկեր, հեթանոսական գե-ղեցկության բանալի:

Սովակոմ է տունակաները, եւ գեղեցկու-թյան բաղադրությունը հաջորդում են իրար:

Սիւս Կեղեցկություն («Կեղեցկատրա») ինն աշխարհի անտեղծականից գեղեցկու-իին, Շիպատի թագուհին (Ե. Ժ. 68-30), հոմեանական գրավար Մարկոս Անտոնիոսի, որը, որը կապակի մեջ լողում է Լեոնի ջրե-րի վրա:

Սահե՞, ո՞վ կա՞վ, փիլիս կվան
Բաբելոնյան կայս քաղաքի՞ն
Ուր Շափրանն է՞ շուշան,
հետեւապատան՝ վարդ մի վե՛ս:

Այստեղ են բանաստեղծը խոսում է քնարի լարերը փոխելու մասին. «Պեղեք ինձ վարդը ինձ...» որպէսզի կարողա-ւան անտեղի ու արժողական եղե՛ք ինն աշ-խարհի գեղեցկությունների իր գովքը:

Դիւս աստվածներին եւ աստվածների սե-րը կայեղող թագուհիներին միջամտություն են ա-ռողայի տարերի մեջ ներգրաված գեղեցկու-իները՝ հեթանոսությունը բաց եւ հուսով, կենա-կանույն անխրաճելու ու գրավի: Այս տրա-մադրությունը են գոված («Մ. Տալիթ», «Գրգալ», «...Ո՞վ, Լայպգ» և մի քանի այլ բանաստեղծություններ):

Թանձն ու ճոխ պատկերների մարմնա-րդ է «Արեւելյան թաղիկի» խայտալարե-րթնովը: Սեսն թանձր յուղաներով ար-ված գեղանկար լինի կալ իրական քանա-կաշար, որ բերում է Արեւելից հեշտանքն ու տառաւ: Կանխընթաց քանակից փոքրիկից մեծ, ասե՛ք, մայիսյան գաղուն լույս ծաղիկի թէ Մայիսի հեղեղներով կրա՞ ծաղիկ թէ՛ Եվ թաղանթած մայրերն Գարուն, Գարունը կ'անցնի...»:

Շաղն ամփոփում է բանաստեղծների

ներշնչանքի արդյուն թեւակոր ծիւղ՝ Պեա-րի պատկերով («Երգան»), որը մեռող կյանքից թռչում է դեպի վեր, դեպի բար-ձունքներ, ուր աճում է կենսային գեղեցկու-իին՝ եղվայն ծաղիկը, որիս այլ կերպ ասու-մ են նաեւ ապիսկան մատուշակ:

Բեգան, Բեգան, այժմ երբ ես
Առագաստները Մոլորիկ լույսին
Եվ ընթալիս լարերով՝ քու բաշեղծող
Կ'երգեմ
Արեւելք
Ազատությունը մարդու եւ գերությունը
Մատուծ,

Բեգան իմ համո
...Փորձ՝ ընթալիս կույս ծիւղը կույս
Երաճողներին
Փորձ՝ Բեգան, փորձ՝ միկնել որ գտնե՛ք
Լուսաճաղիկի եղվայնները անտես...
...Հոս, ծիւղներն ու լույսին
Մեջ թաղանթած՝ խայտալարե՛ք

Եղվայններն երազիկ:
Կը ծաղիկն

«Յեթանոս եղե՛ք» շարքում Կարոտակն երգում է հուզա պատրաստյալ եղբ, Մարդու եղբ, Մարդու՛, որս ակնի ազատ, ամբո-շական էր: Այդ շուրջը շարունակվում է «Հաղթը» (1910) պոեմի մեջ:

Կարոտակին
Դայիկ ԳԱՐՈՏՏԱՆ
Բանասիրական գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր

ԴԱՐՆ ԱՆՅԵԼ Ե ՆՐԱ ԿՈՂՔՈՎ

Գեղանկարիչ, Հայաստանի Հանրապետության վաստակավոր մանկավարժ, 1944 թվականին Ապարիլների միության անդամ Ջեղինե (Եշեմ) Աբրահամյանն օրերս (առկիւնների 23) բոլորեց իր ծննդյան մեկ դարը: Դասական Հայրաքաղաքում ծնված նկարչուհի համար իր պարտն ուրան անես անցե՛լ և կոլեզով և կարողացա՛ւ Ե միայն իյունե՛լ մարմինը, փորը-ինչ սովորե՛լ տողորունք ու տեսողությունը, սակայն անգոր Ե գտելե՛լ վնասելու նրա զարմանալի պայծառ ինչոլությունը: Միթեր ու բանասկանությունը: Երբ գորցուց ու նրա հետ, թվում է՝ կողքից առույց, կենսափնտր ու միանգամայն երիտասարդ կին է՝ օժտված ոչ միայն հստակ տեսողությամբ, վերլուծելու կարողությամբ, այ-

նրկու անգամ կանչե՛լ Ե Տ. Խորեն ավ. քահ. Ստամբուլյանին իր գրասենյակի Ե ստիպ. մամբ պահանջե՛լ, որ նա «Ազատ Ենեցեցե՛ք» ընկերությունն իմեն: Տ. Խորենը բացեցա՛ց, բնտ իր ստիկությունը՝ մեղմե՛լ Ե. Եթե Խորեն ավ. քահանայի նման մարդուն հանդուրում Են առաջարկ անե՛լ բնույթյան ձեռով, ինչ չես անի փորի գերի քահանաների հետ ինչ կաշաղթի միջոցով... 1927 թ. ապրիլին Եշեմի անցե՛լ Գերագույն հոգեւոր խորհրդին ուղղված իր գեղույցում գրում է Շիրակի թեոլոլությունը (Հավերազգեւոր Հայ Ենեցեցե՛ք պատմությանը (1921-1933 թթ.), Եր., 1994 թ.): Այս գեղույցից մեկ ամիս անց՝ մայիսին, տեղ հորեւոր վիրահատական սեղանին կնքում է իր մահ-կանացուն:

Ջեղինեի մանկագիտական կրթությունը սկսեցանայես ստացե՛լ Ե Երեւանի Գեղարվ. տեխնիկումում, ապա տղուե՛լ Լենինգրադի Գեղարվություն, բան-դալագործության և ճարտարապետությունը ինստիտուտում, որն ավարտե՛լ Ե 1940 թ.: 1936 թ. անցուցե՛լ Եմանակցե՛լ Ե հաստատե՛լ Եմանակցե՛լ ու համա-մուտե՛լ Եմանակցե՛լ ցուցասկսե՛լ Ենեին: Ատերձագործական աշխատանքին օւղաբնաց տաս-նամյակներ Զ Փարսիկյան զաս-կանե՛լ Ե Պ. Թովնեմալե՛լ Եմանակցե՛լ Զ, Գեղարվեստի ուսումնա-րանում: Մեղ հանրապետու-

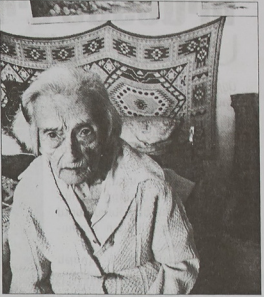
թյան կշանակվոր նկարիչներից շատ-շատե-րը նրա աներեցիք էին Ե մշտապես սիրով ու ակնածանքով էին խոսում իրենց ուուցյու-նու մասին:

Ջեղինե Աբրահամյանը մեղ կերպարվես-տի այն սերնդի ներկայացուցիչներից է, ով ստանալով լուրջ ու իմիմարով նկարչական կրթություն՝ ստիպված էր ստեղծագործա-կան Ե պատկերները նեյթարե՛լ սոցեա-նիզի մի պահանջներին՝ շեշտադրումը դնելով իր մասնագիտական հմտությունների ու գիտելիքների վրա: Նա ոչ միայն լաճով, այլեւ հարապատենքի ու ազգականների խթաբարական ճակատագրերով գիտեր, թե

ինչ է և ընդունակ խորհրդային գաղափարա-խոսության պրկուսաեթի մեքենա: Այնուա-մենակե՛լ, մասնական թեղարված թեմանե-րի շրջանակում, նա կարողանա՛ւ իր կրթու-րեն շրջակեցե՛լ պարտադրուտ անտարազա-տ Ե կրթե՛լ միայն իր ուուից առանկե՛լ ընդունելի Եմանակցե՛լ ընկերական կուսական գե-ղեցկությունը՝ լեռնային կանաչափայլ վեա-շուք ձեռներ, լճերի, իտիկուսների արեակների գունափոխությունը, ծառ ու ծաղիկ կրեթ-րանկները, ինչպես նաեւ վանքերի ու եկեթե-ցիների դարաուուն և հարազատ կաուուց-ները Ե իրենց աուուրը հոգեւորով պարզ գաղուի մարդկանց: Արարչուուի պաուուե-նարարուուն թիչ չես նաեւ իին երեւակի բա-կերն ու գողորդի անկուկները պաուուեղող գործերը:

Յուրացեցելով 20-րդ դարի օուսական առաջադիմական արվեստի լավագույն ա-վանությունը՝ գեղարվեստական օուման-ին տաճողությամբ օժտված նկարչու-հին դրանք կարողացա՛ւ կրթուե՛լ համաը-րեն ազգային ավանություններից բնուղ գե-ղանկարչական տաճողության հետ: Նրա գործերը, որոնք իմանալուում առանձնա-կան ու տպավորությունների տղեւթելով թարմությամբ, համաձայնե՛լ իրողկանա-քով, օուսական համարողությունների նեղ-ուաշնությամբ ու այն տիկող, որ աղ ապուղ նկարչուուին աուումով Ե իր հայրենակեցե-րն ու հայրենի բնույթին հեղանկեղ, իմա-կանում պեկեւորային գեղանկարչության նուուշեթի են:

Արարչուուի գործերը պարզ ու անպա-նույց պաուուեում են՝ միանգամայն հա-վաստի ու անհասկանալի: Կուսային կնձի յուրաքանչյուր հպում յուրովի ապրված է, դղըշված անմեղական տպավորության կնքով, տողոված նեկարային ու օրաշատ շեշտաությամբ («Հալ կին Երեւանին», «Կուլիտզի կալը», «Մեւսեա Սկիպայից», «Գլուխի մայրին», «Հոփիսիսի մաքը», «Այրիկանը», «Միթեր» Ե այլ): Նման շատ գործերում նկարչուուին հաշուելով Ե վեր հանել պաուուեկեղող ուղեղին թեկա-ուուցվածքային շնչակն ու ռեկին՝ պահպա-նելով դրանց ոչ միայն ծայրին, այլեւ գուսա-յին անցուններով ողջ կրթությունը: Նա թեպեւե՛լ հանդուկեց նոր խոսք անե՛լ կերպարվես-տում, Կիորեց կուրեթ ավանդական պաուուե-միական նկարչուուի ընդունված հայրենին ու մուտեւունները, սակայն կարողացա՛ւ ստեղծե՛լ գործեր, որոնք գեւում են իտիկուսի իրենց կուրա-գեղուն մաուր կուույ-ցով գուսային համադ-րությունների ճշգրիտ ու ներաշն գաղօրուումը՝ զգի ու ուղվածի, մասշտաբային ու հեռա-կարի հավաստի մշա-կամբ:

Արարչուուի արվեստում զգալի տեղ է հատնակված նատյուրմորտին: Նատյուր-մորտը կերպարվեստի՝ առաջին հայացքից ինչուին թեղացող այն ժանրն է, որ կերպա-վորման աուումով բավականին բարդ գու-նահավայային լուծումներ է պահանջում «մեղայ» կոլեզով բնույթով կեցուսակցե-րն: Նրան շուկե՛լ ու ոգի հաղորդելու աուումով: Եր բեթ հանձն են առել, պիտի շաւաւ, որ ընկերություն, հարազատ միջավայրից կուր-ված առարկաները գույլին ու գուտաթուրի կրճատարվածներից շարժունություն ձեռք բերե՛ն, օյլ ու լույսը առանց պաուուեկեղող ծաղկաբուրեթում ու իրերի ծաղկանմա-նեթ: Ջեղինեի նատյուրմորտները ինչպ այս-պիսին են, ինչպ այն լուծումները են գեւում իտիկուսի («Թաշուշաններ», «Ներքով նա-տյուրմորտ», «Մանուկներ», «Երեղուկե-րով կապուկուր», «Դաշուային ծաղիկ» Ե այլ):

Իսկ այսօր, երբ մեկ ուրը ծաղեկ ու ուղթ Ե դեղի իր հաշորը դրոշ շեմին, գեղանկար-չուի Ջեղինե Աբրահամյանը շարունակում է անտուրուտ ու հավաստով ապրել իր օրը Են այն է՝ ոչ թե ստանալու, այլ տալու պաու-րատասկամությամբ:

Ստտիկ ՍՍՍՐՈՅՍԱՆ

լեւ հուսորի նուրբ զգացումով: Եղենե ան-ցած, հայրական օուուն ու մանկության ու-սավոր արաիտները կրթութա՛ւ, բաղում փորձությունների ու գուկանքների միջով անցած այս փորձարամբին կնք կոլեզին ա-մալում են խոսել թե՛լ հուուղ աուուրը հոգ-սերից ու խնդիրներից, դրանք անկախ փորք ու ճոճմի են թվում նրա տեսածի ու ապա-րե՛լ համեմատությունը: Ազրում Ե մեկնել՝ անտուրուտ և արժանապաուր, իր հուե-րի, խոտերի, իր կրճած բազմաթիվ կուսա-կների հարեւանությամբ: Օգուկեղով մեղ մա-մասնակների ընեւեռած հնարավորությունե-րից՝ զբաղված է պապի՝ Ղարսի եկեղեցի երկարամյա հուվով հորեն ավազ քահանա Ստամբուլյանի գրական ժառանգության իրատարակման խնդիրներով: Ուր տարե-կանում մորը կորցրած Ջեղինեի լավագույն ինչոլությունները կապված են պապի՝ մա-մասնակի իրաւ ուսյալ Ե նկիդալ հոգեւ-րակներեցի մեկի հետ, ով ոչ միայն օժտ-ված էր գրական շնորիով (նրա ձեռագրերի մեծ մասը թուրքերն այրել են), այլեւ կնքա-լական (Մաոի հետ մասնակցե՛լ Ե Անի ան-դունների Ե մի տեւորում «հավաքե՛լ» ավե-րակների վրա պահպանված գրադրուուի-ներն ու դրմաբանականեցի գաղափարնե-րը, որոնք, ցավոք, կրկին այրել են մեղ «Գրադապկիր» հարեւանները), զբաղե՛լ Ե նաեւ մանկավարժությամբ: Ուսուի պատա-հական չէր, որ Լուսավորության նախարարի պաշտոնը խոստանալով՝ «Ըաղբյուրոն

ՏԱՌԿՄԱՆԵՐ ԿԱՐՈՐ Ե ԴՎՈՆԱԿ ՄԱՔԵՐԿԱԳՈՐԾՈՒՄ...

Ճննդող Գիրքը փաստում է, որ ցավ ու տառապանք, ի-վականությունն ու մահը ուղղակի հետեւաեւ են արարչային պաու-րիկային կեւսամուտը մարդու ուս-մանագրային: Մրանով հաթաթեղեթ նաեւ Սատուն Ե մարդու, ապա՝ բնութային Ե մարդու մեկ ներ-դաշնակ հարաբերություններ: Բնութային անեկից իրաշխի ատ-ույթը՝ կնքը որոճծնության ետե-րափաղի օրեւթը, վերաքեց ցավազին երկուրեւ, մարդու ա-մեկից բնական Ե հաեւեի զբաղ-ունը՝ աշխատանքը, վերաձե-վեց տառնալը... Մարդն ընկավ մահվան ու ապականության (ծի տակ) ու թեւ Զրիտտի փրկա-

գործությամբ Ե Սկրտությանը տուր հորիորիով մարդը ձեռա-սպանվում է սվգբանական մեթոցի Ե որոգեզովով Սատունի, սակայն մարդու ներաշնական բնությու-նաբան լուծանքով իր ազաւա-նը իշ փոփովում: Մարդն իր ազաւա-ն, կանքով ընտրում է կամ բարին, կանքով ընտրում է կամ քան Ե ընկ-ված չաղը: Ուսուի հաեւայն Ե ընկ-ված չաղը՝ որոգալթեթը՝ նում անտուրուտ անհոմ ա-գործելով Սատունի անհոմ ա-նաբեւեր, ապրելով մեղապից ու անքուն կյանքով, իսկ մեղալ Ե անեւթը, ինչպես արքեն սաղեց, ցավն ու տառապանքն են:

Մարդը կարող է տառապել տարբեր պատճառներով՝ հան-րաքանաա դժբախտություն, անքունեւի իրվանություն, հա-

րազաուի անմահադունակ մահ, ըն-տասեւակյան անհաշուություններ Ե այլ: Նման դրավածիկներում մարդը հաեւայն Ե կոցնում ինչ-նատիդապաուուեով՝ անմտորեն տարադրելով Սատուն: Այսպիսի քրիստոնեական ըն-կանում ունեցող մարդու համար տառապանքն այլ արժեք, այլ ի-մաստ ունի: Համբերատարու-թյամբ ու ինչպանություններ կեղով իրեն բաժին հասած դժ-բախտությունը, փորձությունը՝ քրիստոնյա մարդը փորձում է դաա բաղել դրանից, անդաա-դառնալ ապրած իր կյանքին, վերլուծել ու տեսել, թե արդյուք ինչ-որ տեղ չի՞՝ սայթաքե՛լ, մե-

ղանք: Սատունն անհոմ գործ-ծել կաուուեի՝ չգաղուլ այլ: Եվ փորձությունների մեջ քապիկե-լով ու զգաստանալով՝ ուղղում է իր ընթացքը: Խոհարիկեղով Սատունն Ե ապափնեղով Նրա ամենահարողությանը՝ մարդը հարաաիարում է Ե անհաղթաա-րեւի թեղացող ամեն դժվարու-թյանը:

Սատուն Ե իր կողքին ապրում են մարդիկ, որոնք կյանքի հարց-րած դժբախտությունների ու հարվածների մեջ, լուծեալով կանքած ճշմարիտ աստվածա-նաշուրթունք, հեեկ Սատուն գո-րակցություն Ե օգնականու-թյամբ հաղթահարել են կյանքի հասցաած բոլոր դաղը հարված-ները՝ արթնելով Ե թթմեկեղով տա-ռապանքների մեջ: Այլ կերպ ա-սած՝ տառապանքը նրանց ար-ժուր դարձել է մաքրագործում: Լինելով Կեւնական Սատոն պաու-կերն ու նմանությունն՝ արյալիի մարդին տառապանքների ու

ԻՐԱՆՅԱՆ ՏՊԱԿՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ՝ ԱԿԱՄԱ ՄԻՋԱՐԿՈՒՄՈՎ

Սփորթ էջ 5

Երևուրդի ոչ դավաճանից երկուրդ մեզ միայն անկողն է, մյուսը՝ հազարամյա մշակույթի տեղ, գիտե՞ք պատմական-մարտաբանական հուշարձանների ամրոցը։ Ընայ այդ տեղ, որ «ժողովրդավար» կոմունիստը անառաժ է առաջինի երկնամասում երկրորդին, անհամեմատ արժանավոր։

Իրանի ընկալության գործը կենսալիցազեններ են, եւ անստաբիլությունը բավական հանդուրժող է ազգային փորձամասնությունների մշակութային կյանքի կամուսան։ Վերջինների այստեղ թորիտով չեն, ինչպես հարեան երկրներում։

Տեսելով Իրանում հայկական մշակույթի քաղաղը վիճակը՝ ականա հայաբոլոր ուղղով եւ ունի մյուս հայաբոլոր ուղղով, եւ ամեն անգամ համեմատությունը հոգու Իրանի է։

Որոշման անհատը. Հայ Առաքելական Եկեղեցու Թեմայի թեմ Սեպուրդ Սարգսյանի առաջնորդությամբ լավագույնս ծառայում է ազգայնական մասնաճյուղին։ Հիմնադրվել է 1993-ին, իրականացնելով լայն գործունեություն է ծավալել։ Լույս են ընդարձակել աստվածաբանական, գեղարվեստական, պատմագիտական գրքեր, որ հոգեւոր մտնու

նե մատակարարում ոչ միայն իրականացնելով։ Աստվածաբանը Հայոց գրեթե հարյուր 1800-ամյակին կապված մատենաշարի տասնյակ գրքերը լուսաբանում է հայ մշակույթի պատմության շարժումը շատ ծաղրել։ Մատենաշարի 8-րդ գիրքը վերնագրված է «Մշակութային երեւոյն» (Իրանի)։ Հաշիւն Դոնեյանի, հայերեն, արաբական, անգլերեն թարգմանություններով, գովազդով բազմաթիւ մատակարարող գույրագրված է միևնույն եկեղեցու, հուշարձանի երեւոյն կանգուն (կիսակազմ) եւ երկուսից ամեն ամառ կոչվող լիովին ոչնչացված վիճակները

ցուցադրելով թուրք եւ «արդեշանցի» զինվորականության մասնակցությամբ իրականացվող հետադարձ քանակները։ Վերջինի տրամադրությունը տարրական առաջարկով՝ հակվել բնութագրված է ստացել երկուսից անհատական տեղությունների թուրքերից արդեւորդի կատարած անմարդկային ոճից։ Կա հարեւանի անհատականում է 1976 թ. երկրի, մատակարարող հարցերը կատարում իր այցին։ «Վերադարձ», «Արեւիկա» եւ անկողն առնվելով։ ...Նախորդ օրը «Հայրապետ, Այլակալություն տուն էր, որը աղբակներն անցնեցին կարգով...» կարգե

ցեք Հայոց տուր, ասաց մեր հայրենակիցը, կարգեց այս քաղաղը։ Իրականում իր ժամանակ լեռնող այս քաղաղը էլ չեն մայրույթ տեսել։ Միջազգային մեքենան է Արտաշես Տ. հայապատկան Տ. հայ մշակույթային երեւոյն» աշխատությունը իր հատկանք, որով հաստատվում է միջազգայնական մեր հայերենի հիշելը՝ Հայկ Այվալյանի մտավարժությունը։ «Յուրա ամառ» կենտրոնի առաջնորդը վանքին մեջ գտնուող գիտությունը մասնաճյուղի քանակները գերեզմանը, պարիսպներն ու սենեակները։ Մենք օր, առաւօտն ու միջին երեկոյն հարկողաբող ճիշտ չէին, բայց ու թիվ ձեռներին, կաշառաշին քար ու քար ընկուղի դարձել էր կատարում այդ տրամադրությունը։ Մենք հեռուէն կը դիտեին այդ տեղիական վայրի, նամանակում երեսուն տարիներ էր, մեր հերոս մարդիկները կատարում է պաշտպանության շնորհիվ այդ հիմնքին ամրոցին քաղաղում, եւ ստորեկին կ'արհուրեւ, բայց ի՞նչ կերպին ընել։ Կգտնեին, որ բարբարոս իթիհային մեկ հրաման էր, որ կը գործադրվեին այդ ժողովրդի հետ լիցաներով հաւաքող հարկողաբող տրամադրությունը եւ իհի յիշատակաբանները, որպէսզի մեզմէ ետք եւ կող իր տեղություններն եւ երրապահները չտեսնեն, չգիտեն, թէ այս երկրամաս ժամանակային հայրենակներն էր, անոր ժամանակագրություն, անոր սեփականությունը։ Կյանքամեկային, կապական մշակութային ժամանակությունն իրական ընկալող ընկալողներն

մեծ քանակը այստեղ տակալվել են կարողացել վախճանել հասցել իր վերջնական կապականին։ Համալիր անկողն այս գործադրող թուրք հանձնարի գլուխ է՝ գարնանային եւ գարնանային, կողմ մշակույթի դեմ։ Եվ դա արվել է հետեւորդականորեն, շարունակաբար։ 1950-ականներին Տարրական «Կառավարությունը մտակալ գետի վրա կը մտրդ կատարեւոր կատարական քրդերին խոտաւում է իրականացնող կողմ ազատել, թեք Ս. Առաքելով կողմ քանակներ, քաղաղ տեղություններն գետի ափը՝ կամրաշինություն մեջ օգտագործելու համար։

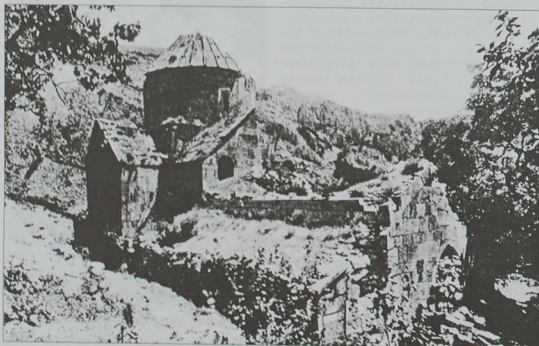
(Մեկուսի եպիսկոպոս Չուլյան, Ուխտագնացություն Արեւմտահայաստան, «Էջմիածին», 2009 թ. 2, էջ 114)։

Ինչպես կոտորածները, տակալ են սպիտակ քաղաղ նախապետ էր ծրագրել «Ինդիպոնական» թողությունը։ Երկրորդ աշխարհամարտից առաջ՝ 1913 թ. իրականացնելով «Հայրենակներ» քանակներն կատարողությունը» իսկ 1916-ին՝ Եկեղեցի հիմնական «Օսմանյան երկրում հիմնական հունական, քուրդական եւ այլ կաթոլիկական ժողովուրդներին պատկանող նստակայան, գաղաղագրություն, գլուխ, գլուխ, գետի... եւ այլ բոլոր անունների վերածումը թուրքերին» (Լուսին Մասիսյան, «Ազգ», 20-րդ դարի սկիզբ, 2009)։

Շարունակել

Արշակ ՄԱՐԿՈՐՈՒՄՈՎ
Բանասիրական գիտ. դոկտոր

ՏՊԱԿՈՐՈՒԹՅՈՒՆ ԿՐՈՐ Ե ԴՊՈՆԱԿ ՄԱՐԿՈՐՈՒԹՅՈՒՆ...

Սփորթ էջ 7

Ներդրությունների եւ դժվարությունների մի այլ դրական կողմ մասին է խոսում Անտոնյան ընդ Սեւո Տեգլուպերին՝ աւելով։ «Մարդիկ ինքն իրեն ճանաչում է խոլորտների իմ պայքարները»։ Իհարկե միշտ չէ, որ տառապանք մարդագործում է մարդուն եւ հասցնում կշիւը երանելի վիճակին։ Ցավով, շատ մարդիկ փորձություններին ու ճախարհություններին մեջ ընթանալու են Անտոնյան ընդ, որպեսւմ Արտա՝ փորձելով դաս բաշխել փորձություններին։ Այլ կերպ վարվել մարդիկ, մանկու հասարակում ստացած լինելով քրիստոնեական կրթություն եւ որոշապարտություններն ու արարելով անհոգ ու փախուկ կյանքով, ինչ որպեսւմ փորձությունը։ Երանելի է այն մարդը, որի մասաղ հոգում մանկու տեղանքներն են հավատի մարգարեությունը սեղանը՝ թեք ու ուղղակի, զոհե անկողնակի կերպով՝ բարոյականություն եւ մարդապարտություն, որպէս ի ժամանակին պարտել եւ տալիս՝ մարդուն պարտել քրիստոնեական ընթացքին մեջ։ Ըստ Յ. Դոնտոնյանի՝ «Անշուշ է մարդ լինել մարդկանց մեջ եւ միշտ մարդ մնալ բոլոր

դժբախտությունների մեջ, ինչպէս ընդ եւ ընկճվել»։ այն է ահա կյանքը, այն է կյանքի կատարումը։

Եկեղեցու մեծանուն հայրերն ու Անտոնյան իմաստասացած աշխարհադիպակ մասնաճյուղը միասնաբար են դժբախտություններն ու տառապանքները մարդագործում, թո՛ղմ, կոլորում ու ազնվաբանում են մարդուն, մտանքում կյանքի Արդարութիւն։ Իսկապէս գրող Լուիզի Պիլլուսիանոն ասում է, որ մարդը «երբեք այնքան մարդկային չէ, որքան այն ժամանակ, երբ տառապանք է, որովհետեւ նա ճշգրտ է տեսել որպէս պատճառ, հասկանալ, թէ ով է այդ տառապանքը տալիս իրեն... Միկեղեցու ուրախություն մեջ նա ոչ մի հարց չի տալիս իրեն, իրեն թէ այդ ուրախությունը վերապահված լինել իրեն։ Իրական, մարդու առօրյա բազմապիսի հոգեւոր հորձանաւում հաճախ է ընկնում հոգեւոր թեքիցի մեջ՝ մոռանալով, որ Անտոնյան կիրքն է կրում եւ Անտոնյան պարտեւած կյանքն է վայելում։ Եվ միայն դժվարություններն ու փորձություններն են «տալիպարտ» նրան ինչից էր հայտնաբերվում ծագման մասին։

Կյանքում մեզ պատահած յուրաքանչյուր փորձությունն ու դժբախտությունն Աստված թույլ է տալիս մեր ինչ գաղաղ համար, որովհետեւ նա մեր փորձությունն է կանգնում, ուստի մեղքն մեզ կարծեսցած անհավատի (մաք հոգեւոր թեքիցի մեջ հայտնաբերված քրիստոնեական) փորձում է ուղղություններ, Իրեն մտնեցնել, սրբել ու լուսավորել։ Անտոնյան մասնական սիրտ եւ անհոգ ուղղություններն արտապատկարար են զգալուրդներն ու փորձությունները, որոնք ուղեւցում են մարդուն իր երկրպագող կյանքի ընթացքում։ «Տրուտություններն ու փորձությունները մեջ հետ պատահած տխուրություններն ու պակաս, բայց բարեկեցիկ, բացառապարտ են մեր կյանքում։ Անտոնյան եւնեցած իմաստասիրությունը (ս. Գովհարկա երեւոյն)։ Տառապանքն օգնում է մեզ վարդապետին հստակապէս կանգնել Անտոնյան։ Ըստ քրիստոնեական մեզ վկայել ու կայուն։ Իր երբ միջոց ինչ հեռանում են տղայական կյանքից ու Անտոնյան ընթացվում են ինչ-որ փորձություններ, որոնք իսկապէս հարկաւոր են, որ սրբալիքն ու կողմ դառնալի իրենց նախկին խնայանքի ընթացքին։ Վճիռ ոչ իրեն վախճել, որքան, ինչպէս Աստված անհայտ, ով զգացից ամէլ շատ է ցանկանում, որ մեջ ու իր շարքի կատարում, որքանով ասում է ս. Գովհարկա Ներքեւանը։ Դոնտոնյան ընթացքը Անտոնյան մեր տառապանքներն էր, որովհետեւ մեր բոլոր դժբախտություններն պատճառն ու ներառվող մեջ ինքնեւոր, որի հակված լինելով մեզ մեղքն ու անհոգ»։ համայն մեջ շարժում արդար Անտոնյան զայրույթը մեջ վրա, Ով իր պարզ մարդապարտությունը լինելով՝ Ով իր պարզ մարդապարտությունը փորձել փորձություններով։ Անա թէ որքան է սիրում մեզ երկրամարդ Հայրը, Ով պատկանում է յուրաքանչյուր ներառվող դարձնել եւ պաշտպանությունը։

Դժվարություններն ու ներդրություններն մեջ չընթանալով Անտոնյան ընդ, անստորին չմտնալով Անտոնյան ընդ դժբախտություններին համար, այլ համբերող լինելով եւ հնազանդելով աստվածային տուր կամ չին՝ գիտակցելով դրանց օգտակարությունը։

նր մեջ համար։ Լաւե ինչից, որ «մեղ եւ անմեղ» է հալիտական կյանք տալու ճանապարհը՝ իր տարածական դժվարություններով ու փորձություններով, Զորաւոր մեջ այստեղ ժամանակ ու անհոգ կյանք չիտառացվում, այլ գործադրեց, որ իր հեռու-տողներն այստեղ՝ աշխարհում, անմասն չեն լինելու տառապանքներով ու փորձություններով, ինչպէս եւ Իր՝ Աշխարհի Փրկիչ կյանքը եղավ գրկանքներով ու տառապանքներով, անարգանքներով ի կյանք՝ մեղադրող մարդուց կյանքի տառապանք Աստված Զորաւորն իր հաշվառած հարուրդով հարցեց մահական, ցանկի ու տառապանքին՝ մեջ բաշխելուց կյանքն ու Աստված հաստատեց է յուրաքանչյուրին ըստ իր գործերի։ փոքր մշտնդին ու ներդրություններին դիմաւ նա հարուրդապարտ վարձարածում է մարդուն ներդրություններին Գործը եւ փորձություններին ու ներդրություններին ժամանակը, բայց մեծ է հակադրող ներդրողն ու, ժամանակները եւ ներդրողներին չարաբանքը, եւ հալիտական փորձությունը եւ հակադրող փախուկ դրաւորում, անհրաժեշտ է հակադրող փախուկ դրաւորում, անհրաժեշտ է անհանգել եւ բարեկեցիկ հաստատում՝ ցնծությունն ու երանելի յայտարարող, որը կեանքն ընթանում է քրիստոնեական կյանքի մեջ։

Անտոնյան ՆԵՐԵՎԱՆ

ԵՐԻՄՈՍԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Կրտական, մշակութային, լուսավորական երկշաքաբարթեր
Հիմնադիր
Մարտ ԵՄՈՐԱ Սուրբ Էջմիածին
«Յրապատկան»
Հիմնադրված Հայաստան»
Երեւոյն խմբագրություն
Գիտարդ խմբագիր
Մատուկ Մատուրդյան
Գրանցման վկայական՝ 624
Խմբագրություն «հասցե»
Մարտ ԵՄՈՐԱ ԵՄՈՐԱ
Հեռախոս՝ 517197
Էլ. փոստ՝ qh@etchmidzin.am
Մատուրդյան
1.10. 2010 թ.
Տպագրանակ՝ 2100
Գինը՝ 90 դրամ